

Programové teze
pro kandidaturu
na předsedu
Akademie věd

Od června 2009 k prosinci 2024

Od mimořádného sněmu Akademie věd k letošním volbám

Pavel Baran

Akademii prostě rozumím...

Milé kolegyně, milí kolegové,

s Akademií jsem prožil jak období, kdy jí hrozil finanční a existenční kolaps, tak období stability a úspěchů. Mnohému jsem se naučil a myslím, že nastal čas, abych to, čeho se mi dostalo, Akademii, pracovištím a lidem v nich vrátil.

Rozhodl jsem se proto kandidovat na pozici předsedy Akademie věd, a vyslyšet tak i výzvy řady z Vás k tomuto kroku. Ve své „vizitce“ *Patnáct let v managementu vědy a výzkumu* jsem přislíbil předložit programové teze, což nyní činím.

Je zřejmé, že institucionální stabilita Akademie je za stávající situace zajištěna. To ovšem bez dalšího neplatí pro náležité finanční zajištění potřeb vědy a výzkumu, a to nejen v Akademii. Nejen proto nestačí nynější stav pouze udržovat, je třeba provést řadu změn, o jejichž nutnosti se koneckonců již dlouho ví a také jedná.

Má kandidatura má smysl pouze pokud, budu-li mít podporu a mandát tyto věci v Akademii žádoucím směrem měnit. Změny však musejí být dobře vyjednány a v akademické komunitě konsenzuálně přijaty. Návrhy těchto změn si kladou společný cíl: zajistit podmínky pro dobrou a kvalitní vědu.

Pochopitelně, předkládané změny a opatření lze provést pouze v týmu kompetentních lidí, kteří se své práci budou ochotni věnovat s plným nasazením.

V mém programovém prohlášení není místo pro obecné proklamace. Notoricky známých problémů se v prohlášení konkrétně nedotýkám, i ty je samozřejmě třeba mít na zřeteli a řešit je (typicky nastavení adekvátního poměru institucionální a účelové složky podpory či ekologickou udržitelnost).

V následujícím textu se proto zaměřuji pouze na několik vybraných agend, které zasluhují výraznou pozornost a pro něž předkládám návrhy změn, resp. opatření.

Finanční zdroje Akademie věd
a jejích pracovišť

1

4

Hodnocení pracovišť
(„akademické“ vs. „národní“)

2

Postavení Akademie věd
v systému vědy a výzkumu

Transfer znalostí a technologií

5

Pracoviště a jejich vztah k Akademii věd

3

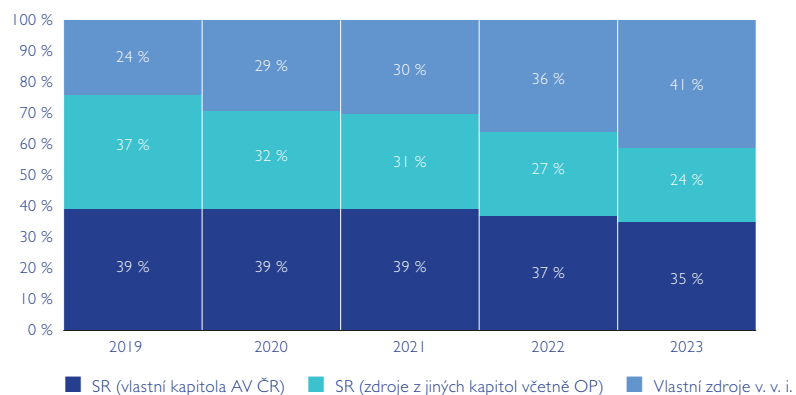
6

Středisko společných činností (SSČ)

A další vybrané agendy...

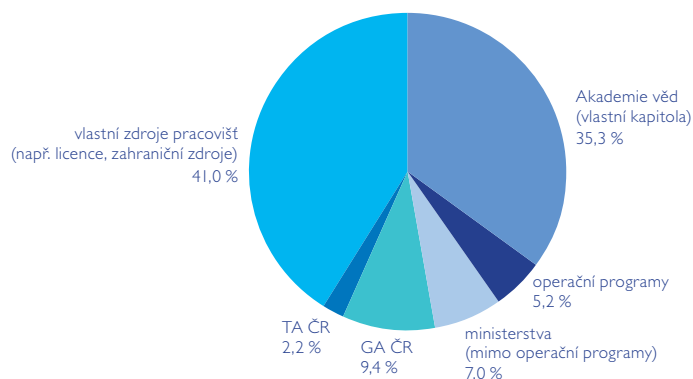
7

Vývoj struktury finančních zdrojů Akademie věd včetně jejich pracovišť (skutečnost) v %

zdroj:
Zpráva o hospodaření Akademie věd České republiky
v roce 2023 a výňatek ze závěrečného účtu

Struktura finančních zdrojů Akademie věd včetně jejich pracovišť (2023) v %

zdroj:
Zpráva o hospodaření Akademie věd České republiky
v roce 2023 a výňatek ze závěrečného účtu

Podpora pracovišť Akademie věd z programu Horizon Europe (2021–04/2024)

European Research Council – ERC: 24,3 mil. eur
Marie Skłodowska-Curie Actions – MSCA: 12,4 mil. eur

zdroj:
Technologické centrum Praha

Finanční zdroje Akademie věd a jejich pracovišť

Cílem navrhovaných změn a opatření je zajištění stabilního a předvídatelného financování Akademie věd a jejich pracovišť a také nastavení podmínek, za nichž by se zvýšila dostupnost finančních zdrojů pro pracoviště Akademie věd a rovněž jejich diverzifikace:

Akademie věd (rozpočtová kapitola)

- navázat institucionální podporu kapitoly Akademie věd (ostatně i pro systém VaVal jako celek) na ukazatele státního rozpočtu (typicky HDP), mj. s cílem eliminovat vlivy inflace (např. formou vládního memoranda);
- vyjednat s vládou další institucionální podporu pro doktorandy působící na pracovištích Akademie jako samostatnou položku rozpočtu kapitoly Akademie věd (následně již v kompetenci ředitele/ředitelky pracoviště);
- vyjednat s vládou financování stavebních akcí pro kapitolu Akademie věd jako zvláštní položku (při přípravě státního rozpočtu).

Zdroje z kapitoly MŠMT

- operační programy: zapojit efektivně Akademii věd a její zástupce do relevantních orgánů MŠMT s cílem transparentně využívat finanční potenciál jednotlivých výzev a snižovat jejich administrativní náročnost (mj. vzhledem k možnému omezení finančních prostředků z budoucích operačních programů);
- podporovat velké výzkumné infrastruktury přímo z kapitoly Akademie věd (nutnost novelizace právních předpisů).

Další ministerstva s finančními prostředky pro oblast VaVal

- prosazovat Akademii věd a její zástupce do relevantních orgánů příslušných ministerstev (například Ministerstvo zdravotnictví – AZV; Ministerstvo kultury – Rada ministra kultury pro výzkum);

- z pozice vedení Akademie věd aktivně spolupracovat s příslušnými resorty na společných finančních agendách.

Evropské zdroje

- zavést robustní institucionální podporu (včetně administrativní) při podávání žádostí o granty a projekty financované z evropských zdrojů (v Kanceláři Akademie věd);
- zajistit individuální podporu úspěšných žadatelů o „evropské granty“ na pracovištích během řešení projektu přímo z finančních prostředků Akademie věd;
- efektivně zapojit Akademii věd a její zástupce do relevantních evropských orgánů s gescí ve vědě a výzkumu a ovlivňovat tak evropskou vědní politiku.

Zdroje z podnikatelského sektoru

- společně zřídit „fond“ s cílem institucionálně zakotvit a prohloubit spolupráci s firemním sektorem, včetně rizikového kapitálu (nutnost novelizace právních předpisů).

Postavení Akademie věd v systému vědy a výzkumu

Navrhované změny v této oblasti směřují k vytvoření systematických vazeb Akademie věd a zahraničních institucí neuniverzitního výzkumu, dále k aktivnímu nastolování agend směrem k partnerům systému vědy a výzkumu v naší zemi a v neposlední řadě k posílení pozice Akademie věd v Brně:

- navázat pravidelné kontakty s institucemi zabývajícími se neuniverzitním výzkumem v zahraničí (např. Max-Planck Gesellschaft, Leibniz Gemeinschaft, Centre National de la Recherche Scientifique);
- z pozice vedení Akademie věd aktivně spolupracovat s reprezentacemi vysokých škol ve společných oblastech zájmu (rozpočet, legislativa, doktorandi, prezentace společných aktivit např. na Akademickém sněmu);

- motivovat k institucionalizaci spolupráce Akademie věd (pracovišť) a soukromého sektoru v oblasti vědy a výzkumu (např. formou zřízení výše zmíněného „fondu“);
- navázat pravidelný a systematický kontakt vedení Akademie věd s politickými reprezentacemi, mj. s cílem systematicky nastolovat agendy pro „informované politiky“;
- výrazně posílit vědecké působení a spolupráci pracovišť Akademie věd s územními samosprávami a regionálními vysokými školami (např. s cílem posílit čerpání finančních prostředků z evropských regionálních fondů);
- pověřit členku/člena Akademické rady řešením koncepčních otázek působení Akademie věd a jejich pracovišť v Brně.

Pracoviště a jejich vztah k Akademii věd

Body zařazené do této části mimo jiné poukazují na nutnost transparentní komunikace a náležitého odůvodňování rozhodnutí vedení Akademie věd v příslušných agendách, dále na význam posilování vnitroakademické sounáležitosti a otevřenosti pozic ve vedení Akademie pro nastupující generaci vědeckého managementu.

- prohloubit transparentní komunikaci vedení Akademie věd a pracovišť (např. pravidelně jednat i se zástupci Rad pracovišť, náležitě odůvodňovat rozhodnutí v rámci akademických programů, zasílat newsletter z jednání PAR a AR);
- posilovat rovněž „neformálně“ vzájemnou sounáležitost akademických pracovišť a jejich vazbu k Akademii věd (jak formou mezioborových klastrů ke společným vědeckým problémům, tak společných mimopracovních aktivit);
- otevřít orgány Akademie věd a jejich pracovišť nastupující generaci vědeckého managementu (formou adekvátních incentív, pořádání neformálních setkání či stáží s cílem prohloubit spektrum manažerských dovedností).

Z široké problematiky hodnocení v Akademii věd jsem vybral citlivou agendu odůvodňování a manažerského rozhodování, potřebu změny ve vztahu k národnímu hodnocení a rovněž reflexi specifík aplikovaného výzkumu a „SHV“ oborů při jejich hodnocení:

- prosazovat transparentní a manažersky odůvodněné rozdělení institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj pracovišť na základě jejich zhodnocení;
- prosadit uznání akademického hodnocení jako jednu ze součástí národního hodnocení pro Akademii věd (úpravou národní metodiky hodnocení);
- zohlednit specifika aplikovaného výzkumu a výzkumu v oblasti společenských a humanitních věd při nastavování parametrů akademického hodnocení (úpravou Metodiky hodnocení výzkumné a odborné činnosti výzkumně orientovaných pracovišť AV ČR).

V oblasti transferu znalostí a technologií navrhuji změny především s ohledem na význam spolupráce akademických pracovišť, firemního sektoru a veřejné správy, dále pro očekávaný ekonomický přínos pracovištím a posilování inovačního potenciálu národní ekonomiky:

- podporovat zakládání spin-offů a start-upů po dohodě a ve spolupráci s agenturou CzechInvest
- vyjednat s TA ČR přípravu programu, v němž budou v pozici hlavního uchazeče výzkumné organizace, a nikoliv podniky, s cílem podpořit komercializaci VaVal;

- podporovat z pozice Akademie věd vládní záměr vzniku transferového investičního fondu ve spolupráci s Evropskou investiční bankou.

Agendy týkající se SSČ zařazuji s ohledem na své přesvědčení o nutnosti celkově reformovat postavení tohoto pracoviště, o čemž se dlouhodobě diskutuje a vyjednává:

- změnit právní formu SSČ (na veřejnou infrastrukturní instituci) a revidovat jeho působnost prostřednictvím změny právních předpisů s cílem zajistit plný výkon společných infrastrukturních činností (typicky e-infrastruktury);
- převést vybrané agendy z gesce SSČ zpět do působnosti Kanceláře Akademie věd (vyjednat navýšení funkčních míst v Kanceláři Akademie věd);
- analyzovat možnost restrukturalizace majetku SSČ (hotelových a konferenčních zařízení).

- svoboda vědeckého bádání: vyvažovat zájem vědců a vědkyň svobodně rozhodovat o zaměření svého výzkumu a objektivní potřebu reagovat na aktuální společenské a vědecké trendy (formou aktivního působení na politickou reprezentaci / Radu pro výzkum, vývoj a inovace);
- pověřit člena/členku Akademické rady řešením koncepčních otázek lidí ve vědě (např. problematika mezd na pracovištích, návratová agenda, získávání zahraničních výzkumných pracovníků) a prorodinných politik, včetně souvisejících legislativních změn;
- koncentrovat obligatorní program Akademického sněmu mj. s cílem vytvořit „otevřený“ prostor pro významné aktuální informace z oblasti systému vědy a výzkumu.

Milé kolegyně, milí kolegové,

jsem si vědom, že navrhované změny a opatření jsou manažersky náročné a jejich naplňování vyžaduje zkušenosti a kompetence. Patřičnými zkušenostmi a kompetencemi v tomto ohledu disponuji, o čemž svědčí mimo jiné materiál *Patnáct let v managementu vědy a výzkumu*, který příkládám.

Současně v této souvislosti zcela otevřeně deklaruji, že mé jazykové kompetence zahrnují aktivní znalost německého a francouzského jazyka; anglický jazyk zvládám pouze pasivně. V žádné z vykonávaných agend mě však pasivní znalost anglického jazyka nijak nelimitovala.

